

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Tłumaczenia tytułów filmów z Jamesem Bondem na język francuski, niemiecki i polski

Author: Grzegorz Gwóźdź, Piotr Mamet, Elżbieta Pawlikowska-Asendrych, Beata Rusek, Andrzej Skwara, Małgorzata Gola-Brydniak

Citation style: Gwóźdź Grzegorz, Mamet Piotr, Pawlikowska-Asendrych Elżbieta, Rusek Beata, Skwara Andrzej, Gola-Brydniak Małgorzata. (2016). Tłumaczenia tytułów filmów z Jamesem Bondem na język francuski, niemiecki i polski. W: J. Lubocha-Kruglik, O. Małysa (red), „Przestrzenie przekładu”. (S. 73-88). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

Grzegorz Gwóźdź, Piotr Mamet, Elżbieta Pawlikowska-Asendrych,
Beata Rusek, Andrzej Skwara

Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Małgorzata Gola-Brydniak

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Tłumaczenia tytułów filmów z Jamesem Bondem na język francuski, niemiecki i polski

Słowo wstępne

Filmy o Jamesie Bondzie od lat bawią widzów niemalże na całym świecie. Angielski agent jest nie tylko przystojny, ale też rezolutny, przebiegły i niezwykle inteligentny. Jego przygody śledzą zarówno mężczyźni jak i kobiety. Żeby jednak odpowiednie treści mogły dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców – nie tylko anglojęzycznych – trzeba dołożyć wielu starań, aby zawarte w filmie treści możliwie wiernie zostały oddane w innych językach. To szczególne zadanie przypada tłumaczom, którzy muszą wziąć pod uwagę wiele czynników związanych z szeroko rozumianym kontekstem społecznym, politycznym, kulturowym oraz sytuacyjnym wydarzeń przedstawionych w filmie. W poniższym artykule zajmiemy się lingwistyczną analizą porównawczą tytułów filmów z Jamesem Bondem w językach angielskim, francuskim, niemieckim i polskim.

Tytuł filmowy – definicja, cechy i funkcje

Przedmiotem naszej analizy jest językoznawczy aspekt tytułu filmowego, który według Belczyka definiowany jest następująco: tytuł filmowy to „krótki kawałek tekstu – zwykle nie stanowiący nawet pełnego zdania, a jedynie nieskomplikowany związek frazeologiczny, jakąś kombinację rzeczownika czy formy czasownikowej z przymiotnikiem, innym rzeczownikiem, przysłówkiem”¹. Tytuł filmowy powinien być:

- zrozumiały (w tym wyrażony w języku odbiorcy)
- atrakcyjny
- intrygujący.

Powinien również:

- budzić pożądane skojarzenia
- nawiązywać do treści filmu
- dobrze „się sprzedawać”².

Tytuł filmowy pełni określone funkcje, którymi są: identyfikacja filmu, odróżnienie danego filmu od innych, informacja o jego treści, wizytówka i wabik³. O funkcjach tytułów filmowych pisze również Leszek Berezowski⁴, który wyróżnia funkcje językowe oraz pozajęzykowe:

- funkcje językowe to nazywanie filmu, zapewnienie łatwego sposobu odnośnienia się do dzieła itp.
- funkcje pozajęzykowe to funkcje marketingowe⁵, reprezentujące całość dzieła w mediach, reklamach, programach kin czy katalogach wypożyczalni i mające za zadanie – razem z innymi elementami kampanii reklamowej (plakaty, fotosy itp.) – przyciągnąć uwagę potencjalnych widzów. Współodpowiadają one za oglądalność (podobnie jak inne elementy kampanii reklamowej (fotosy, plakaty).

Z uwagi na to, że filmy są na „sprzedaż”, tytuły filmowe pełnią również funkcję marketingową. Są zatem marką, czyli znakiem towarowym (tutaj – znakiem towarowym filmu), który reprezentuje pewną wartość. Marka bowiem to „obietnica sprzedającego dostarczenia konkretnego zestawu cech, korzyści i usług zgodnych z oczekiwaniami kupujących”⁶. Według American Marketing Association (AMA) marka to również: „Nazwa, termin, wzór (*design*), symbol

¹ A. BELCZYK: *Thumaczenie filmów*. Wilkowice 2007, s. 120.

² *Ibidem*, s. 121.

³ *Ibidem*, s. 120.

⁴ L. BEREZOWSKI: *Skąd się biorą polskie tytuły amerykańskich filmów?* W: *Przekładając nieprzekładalne II*. Red. O. i W. KUBIŃSCY. Gdańsk 2004, s. 313–323.

⁵ J.H. HANSEN: *Translation of Technical Brochures*. In: *Text Typology and Translation*. Ed. A. TROSBORG. Amsterdam–Philadelphia 1997, s. 190–193.

⁶ P. KOTLER: *A framework of marketing management*. Upper Saddle River 2001, s. 188.

lub jakakolwiek cecha, która odróżnia produkt lub usługę jednego sprzedawcy od produktów i usług innych sprzedawców”⁷.

Marka musi spełniać określone warunki, powinna więc:

- sugerować cechy produktu i oferowane przez niego korzyści
- być łatwa do wymówienia, rozpoznania i zapamiętania
- cechować się charakterystycznością
- umożliwiać rozszerzalność.

Nie powinna natomiast posiadać pejoratywnych znaczeń w innych krajach i językach⁸.

Na tytuł filmowy należy spojrzeć również z punktu widzenia paratekstu. O paratekstach mówi Gerard Genette, definiując je jako: „Werbalne lub inne wytwory, takie jak nazwisko autora, tytuł, wstęp, ilustracje”⁹. Parateksty w filmach są dość specyficzne, ponieważ tekst (film) i paratekst używają różnych mediów”¹⁰.

Tytuły filmowe to także slogany reklamowe, definiowane jako „wербalna lub pisemna część komunikatu reklamowego, która podsumowuje główną myśl w kilku łatwych do zapamiętania słowach”¹¹.

Cechami dobrego komunikatu reklamowego według Jerzego Bralczyka są:

- atrakcyjność
- sugestywność
- zrozumiałość
- łatwość do zapamiętania
- zwięzłość
- oryginalność¹².

3. Specyfika tłumaczenia tytułów filmowych

Na pierwszy rzut oka tłumaczenie tytułów filmowych wydaje się zadaniem stosunkowo łatwym. Tytuł bowiem najczęściej nie jest rozbudowany, składa się z kilku leksemów, których zrozumienie nie powinno nastęrczać wielu pro-

⁷ <http://www.marketingpower.com/mg-dictionary-view329.php> 2007-05-07 [dostęp: 03.09.2015].

⁸ P. KOTLER: *A framework of marketing...*, 192.

⁹ G. GENETTE: *Paratexts*. Cambridge 1997, s. 1.

¹⁰ S. KOLSTRUP: *The Film Title and its Historical Ancestors*. „p.o.v. A Danish Journal of Film Studies” 1996, N° 2. http://pov.imv.au.dk/Issue_02/section_1/artc1B.html [dostęp 02.02.2010].

¹¹ http://www.marketingpower.com/_layouts/Dictionary.aspx?dLetter=S 2010-01-19 [dostęp 15.10.2015].

¹² Por.: J. BRALCZYK: *Język na sprzedaż, czyli o tym, jak język służy reklamie i jak reklama używa języka*. Gdańsk 2004, s. 37–47.

blemów nawet osobom z niezaawansowaną znajomością języka. Jednak kiedy tłumacz uzmysłowi sobie cechy i funkcje tytułu filmowego, przedstawione w poprzednim punkcie, zadanie to nie jest już tak oczywiste. Z pewnością podlega ono ocenie widzów przetłumaczonej wersji filmu, którzy wychodząc z kina i dyskutując o filmie, wypowiadają również opinię na temat tytułu danej wersji językowej.

Tłumaczenia tytułów filmów na poszczególne języki można podzielić według wierności względem oryginału: przekłady dosłowne, w których tłumacz ograniczył się do prostej ekwiwalencji, uwzględniającej ewentualne różnice językowe; przekłady niedosłowne, czasem na tyle odbiegające od tytułu oryginału, że można mieć wątpliwości, czy nadal chodzi o ten sam film; filmy, których tłumacze zrezygnowali z przekładu tytułu i pozostawili go w brzmieniu oryginalnym, uznając, że będzie spełniał swoje funkcje w języku tłumaczenia.

Tłumacz, który podejmuje się przekładu tytułu filmowego, nie może pozostawić wyboru strategii tłumaczeniowej wyłącznie intuicji. Powinien on uwzględnić następujące czynniki:

- różnice nośności i walorów stylistycznych,
- odmienność kontekstu kulturowego, w tym tradycji językowej,
- przewagę funkcjonalności nad wiernością¹³.

Zdaniem Leszka Berezowskiego tytuł powinien w prosty sposób wskazywać na gatunek filmu. Dobór metody tłumaczenia gra tu rolę drugoplanową i ma jedynie zapewnić osiągnięcie wskazanego celu nadrzędnego. Tytuły komedii powinny zawierać elementy komizmu, z tytułów horrorów powinno tchnąć grozą, tytuły westernów powinny wskazywać, że akcja filmu toczyć się będzie na Dzikim Zachodzie, tytuły melodramatów powinny sugerować, że film będzie w odbiorze lekki, przyjemny i romantyczny... itd.¹⁴

4. Korpus tłumaczonych tytułów

Przedmiotem analizy są tytuły filmów z serii o brytyjskim szpiegu, agencie Secret Intelligence Service (MI6) – Jamesie Bondzie. Do roku 2015 zostały nakręcone 24 oficjalne filmy wytwórni EON Productions oraz kilka filmów niezależnych. Niniejsza analiza uwzględnia tytuły oficjalnych filmów i ich tłumaczenia na następujące języki: francuski, niemiecki oraz polski. Tłumaczenia tytułów pochodzą z oficjalnych stron internetowych serii filmów z agentem 007 w poszczególnych językach. Zestawienie tytułów podaje tabela 1.

¹³ A. BELCZYK: *Tłumaczenie filmów...*, s. 121.

¹⁴ L. BEREZOWSKI: *Skąd się biorą polskie tytuły...*, s. 317.

Tabela 1
Tytuły filmów o Jamesie Bondzie w wersji oryginalnej oraz ich odpowiedniki w językach francuskim, niemieckim i polskim

	Tytuły angielskie	Tytuły francuskie ^{a)}	Tytuły niemieckie ^{b)}	Tytuły polskie ^{c)}
1.	Dr. No	James Bond 007 contre Dr No	James Bond jagt Dr No	Dr. No
2.	From Russia with Love	Bons baisers de Russie	Libesgrüße aus Moskau	Pozdrowienia z Rosji
3.	Goldfinger	Goldfinger	Goldfinger	Goldfinger
4.	Thunderball	Opération tonnerre	Feuerball	Operacja „Piorun”
5.	You Only Live Twice	On ne vit que deux fois	Man liebt nur zweimal	Żyje się tylko dwa razy
6.	On Her Majesty's Secret Service	Au service secret de sa Majesté	Im Geheimdienst Ihrer Majestät	W tajnej służbie Jej Królewskiej Mości
7.	Diamonds Are Forever	Les diamants sont éternels	Diamantentieber	Diamenty są wieczne
8.	Live And Let Die	Vivre et laisser mourir	Leben und sterben lassen	Żyj i pozwól umrzeć
9.	The Man With The Golden Gun	L'Homme Au Pistolet d'or	Der Mann mit dem Goldenen Colt	Człowiek ze złotym pistoletem
10.	The Spy Who Loved Me	L'Espion qui m'aimait	Der Spion, der mich liebt	Szpieg, który mnie kochał
11.	Moonraker	Moonraker	Moonraker – Streng Geheim	Moonraker
12.	For Your Eyes Only	Rien que pour vos yeux	In tödlicher Mission	Tylko dla twoich oczu
13.	Octopussy	Octopussy	Octopussy	Ośmiorniczka
14.	A View To A Kill	Dangereusement vôtre	Im Angesicht des Todes	Zabójczy widok
15.	The Living Daylights	Tuer n'est pas jouer	Der Hauch des Todes	W obliczu śmierci
16.	Licence To Kill	Permis de tuer	Lizenz zu Töten	Licencja na zabijanie
17.	GoldenEye	GoldenEye	GoldenEye	GoldenEye

cd. tab. 1

18.	Tomorrow Never Dies	Demain ne meurt jamais	Der Morgen stirbt nie	Jutro nie umiera nigdy
19.	The World Is Not Enough	Le monde ne suffit pas	Die welt ist nich genug	Świat to za mało
20.	Die Another Day	Meurs un autre jour	Stirb an einem anderen Tag	Śmierć nadejdzie jutro
21.	Casino Royale	Casino Royale	Casino Royale	Casino Royale
22.	Quantum of Solace	Quantum of Solace	Ein Quantum Trost	Quantum of Solace
23.	Skyfall	Skyfall	Skyfall	Skyfall
24.	Spectre	Spectre	Spectre	Spectre

^{a)} www.jamesbond-fr.com/filmographie [dostęp 31.08.2015].

^{b)} www.jamesbond.de/film [dostęp 31.08.2015].

^{c)} <http://www.telemagazyn.pl/artykuly/james-bond-wszystkie-filmy-o-agencie-007-w-tajnych-sluzbach-jej-krolewskiej-mosci-lista-filmow-40669.html> [dostęp 31.08.2015].

5. Analiza tytułów w poszczególnych parach językowych

Analizowane tytuły filmowe zostały podzielone na pary językowe: j. angielski – j. francuski, j. angielski – j. niemiecki i j. angielski – j. polski. W każdej grupie językowej wyodrębniono trzy kategorie par tytułów:

- tytuł w języku docelowym identyczny z tytułem oryginału angielskiego,
- tytuł w języku docelowym przetłumaczony dosłownie,
- tytuł, w którym zastosowano tłumaczenie niedosłowne (niekiedy znacznie odbiegające od oryginału).

5.1. Tytuły francuskie – transfer tytułów oryginału

Tłumaczenie jednej trzeciej tytułów francuskich (33%) zachowało tytuły w brzmieniu oryginalnym. Są to następujące filmy:

- *Goldfinger*
- *Moonraker*
- *Octopussy*
- *GoldenEye*
- *Casino Royale*
- *Quantum of Solace*
- *Skyfall*
- *Spectre*.

5.2. Tytuły francuskie – tłumaczenie dosłowne

W jednej trzeciej tytułów francuskich (33%) tłumacz zdecydował się na tłumaczenie dosłowne. Filmy te są przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2

Tytuły francuskie – tłumaczenie dosłowne

L.p.	Tytuł angielski	Tytuł francuski
1.	On Her Majesty's Secret Service	Au service secret de sa Majesté
2.	Diamonds Are Forever	Les diamants sont éternels
3.	The Man With The Golden Gun	L'homme au pistolet d'or
4.	The Spy Who Loved Me	L'espion qui m'aimait

cd. tab. 2

5.	For Your Eyes Only	Rien que pour vos yeux
6.	Tomorrow Never Dies	Demain ne meurt jamais
7.	The World Is Not Enough	Le monde ne suffit pas
8.	Die Another Day	Meurs un autre jour

5.3. Tytuły francuskie – tłumaczenie niedosłowne

W jednej trzeciej tytułów francuskich (33%) tłumacz zdecydował się na odejście w mniejszym lub większym stopniu od oryginału angielskiego. Są to następujące filmy:

1) *Dr. No* —→ *James Bond 007 contre Dr No*

Zachowano cały angielski tytuł (*Dr No*) jako część tytułu francuskiego, ten ostatni jednak jest obszerniejszy i stanowi niejako streszczenie filmu. Podkreśla to dodatkowo spójnik „contre” wskazujący, że James Bond walczy z dr No.

2) *From Russia with Love* —→ *Bons baisers de Russe*

Podejście pragmatyczne – tłumacz wybrał tu paralelny idiom funkcjonujący w języku francuskim.

3) *Thunderball* —→ *Opération tonnerre*

Do angielskiego tytułu dodano leksem *opération* (*tonnerre* = piorun). Tłumaczenie leksemu *thunderball* jest niedokładne (patrz: uwagi do tłumaczenia niemieckiego). Angielski termin składa się z morfemów *thunder* – piorun i *ball* – kula. Można go tłumaczyć jako *ognisty piorun*.

4) *You Only Live Twice* —→ *On ne vit que deux fois*

Zrezygnowano z angielskiej bezpośredniej formy *you*, stosując zamiast francuskiego zaimka podmiotowego *vous* zaimek bezosobowy – *on* (*żyje się tylko dwa razy*). Dodatkowo uzyskano efekt dwuznacznego użycia formy *on*. W rejestrze nieformalnym zaimek ten jest stosowany w znaczeniu pierwszej osoby liczby mnogiej. *On vit* można zatem zrozumieć jako *żyje się* lub jako *żywemy*.

5) *Live And Let Die* —→ *Vivre et laisser mourir*

Angielskie rozkazy zostały zastąpione bezokolicznikami (*Życ i pozwolić umrzeć*).

6) *A View To A Kill* —→ *Dangereusement vôtre*

Należy zauważyć całkowite odejście od oryginału. W tłumaczeniu został zupełnie pominięty angielski leksem *view* – widok. Element znaczeniowy związany z zabijaniem wyrażony jest francuskim przysłówkiem *dangereusement* – niebezpiecznie. Angielska gra słów została zastąpiona związkiem wyrazowym odnoszącym się w sposób wyraźny do dość afektowanej formuły kończącej list, gdzie zaimek dzierżawczy rzeczowny *vôtre* wyrażający pierwotnie podległość

(stosunek poddany-suweren) i gotowość do oddania przysługi, służy jednocześnie do wyrażenia więzi z adresatem. Tłumaczenie francuskie można więc zrozumieć jako *niebezpieczenie twój*.

7) *The Living Daylights* —→ *Tuer n'est pas joue*

Również w tym przypadku nastąpiło całkowite odejście od oryginału. Angielskie *żyjące światła dnia* stały się w tłumaczeniu francuskim *zabijać – to nie zabawa*. Podobnie jak w wersjach niemieckiej i polskiej, nie ma tu mowy o życiu (*living*), ale o zabijaniu – z przestrożą – uważaj, to nie zabawa.

8) *Licence To Kill* —→ *Permis de tuer*

Tłumacz nie zdecydował się na wykorzystanie francuskiego leksemu *licence*, który byłby bezpośrednim odpowiednikiem angielskiego leksemu. Chodziło zapewne o skojarzenie z francuskim dokumentem *permis de conduire* – *prawo jazdy* (dosłownie: *pozwolenie na prowadzenie*). W tytule chodzi o pozwolenie na zabijanie (*tuer* = *zabijać*).

Podsumowując analizę francuskich odpowiedników tytułów angielskich oryginałów, należy zauważyć, że:

- w 8 tytułach pozostawiono wersję oryginalną tytułu filmu;
- 8 tytułów – to dosłowne tłumaczenia z języka angielskiego na język francuski;
- 8 tytułów cechuje rozbieżność z angielskim oryginałem.

Jeśli chodzi o tłumaczenia niedosłowne, stopnie rozbieżności są różne. I tak para *Dr. No/James Bond 007 contre Dr No* zawiera cały oryginalny tytuł angielski, uzupełniony swoistym streszczeniem filmu. Istnieje grupa tytułów, w których francuska wersja bliska jest oryginałowi, ale zawiera nieznaczne zmiany:

- zastąpienie trybu rozkazującego bezokolicznikiem w parze *Live And Let Die/Vivre et laisser mourir*,
- zmianę na bliskoznaczny leksem, lepiej kojarzący się w kontekście francuskim z dokumentem wydawanym na potwierdzenie specyficznego uprawnienia, w parze *Licence To Kill/Permis de tuer*,
- zmianę formy osobowej czasownika w parze *You Only Live Twice/On ne vit que deux fois*.

Para *From Russia with Love/Bons baisers de Russie* to przykład dobrze dobranego idiomu w tłumaczeniu z L1 na L2¹⁵.

W parach *A View To A Kill/Dangereusement vôtre* oraz *The Living Daylights/Tuer n'est pas jouer* zrezygnowano zarówno z wierności oryginałowi, jak i z naśladownictwa wieloznaczności semantycznej występującej w języku angielskim. Obydwa tytuły francuskie zapowiadają inną historię niż angielski oryginał.

¹⁵ L1 – język źródłowy, L2 – język docelowy.

5.4. Tytuły niemieckie – transfer tytułów oryginału

Sześć tytułów niemieckich (25%) to grupa, której tłumaczenie jest wynikiem przeniesienia tytułów z języka wyjściowego:

- *Goldfinger*
- *Octopussy*
- *Golden Eye*
- *Casino Royale*
- *Skyfall*
- *Spectre*.

5.5. Tytuły niemieckie – tłumaczenie dosłowne

W przypadku siedmiu tytułów niemieckich (29%) tłumacz zdecydował się na tłumaczenie dosłowne (tabela 3).

Tabela 3

Tytuły niemieckie – tłumaczenie dosłowne

L.p.	Tytuł angielski	Tytuł niemiecki
1.	On Her Majesty's Secret Service	Im Geheimdienst Ihrer Majestät
2.	The Spy Who Loved Me	Der Spion, der mich liebte
3.	The World Is Not Enough	Die welt ist nich genug
4.	Die Another Day	Stirb an einem anderen Tag
5.	Licence To Kill	Lizenz zu Töten
6.	Quantum of Solace	Ein Quantum Trost
7.	Tomorrow Never Dies	Der Morgen stirbt nie

5.6. Tytuły niemieckie – tłumaczenie niedosłowne

W przypadku jedenastu tytułów niemieckich (45%) tłumacz zdecydował się na odejście w mniejszym lub większym stopniu od oryginału angielskiego.

1) *Dr. No* ———▶ *James Bond jagt Dr No*

Zachowano cały angielski tytuł (*Dr No*) jako część tytułu niemieckiego, ale ten ostatni jest obszerniejszy, stanowiąc niejako streszczenie filmu.

2) *From Russia with Love* ———▶ *Liebesgrüße aus Moskau*

Mamy tu do czynienia z metonimią: Moskwa w tytule niemieckim zastępuje Rosję. W tłumaczeniu zastosowano ekwiwalencję pragmatyczną, wykorzystując niemiecki idiom analogiczny do angielskiego.

3) *Thunderball* —→ *Feuerball*

Termin *thunderball* jest stosowany przez żołnierzy USA i odnosi się zasadniczo do grzyba powstającego po eksplozji nuklearnej. Odpowiada on akcji filmu, w której organizacja Spectre chce zdetonować wykradzioną bombę atomową¹⁶. Angielski termin składa się z morfemów *thunder* – piorun i *ball* – kula. Można go tłumaczyć jako *ognisty piorun*. Niemiecki tytuł składa się z morfemów *Feuer* – ogień i *Ball* – kula i oznacza dosłownie *ognistą kulę*. Mając na uwadze polisemię tego terminu (nie wdając się w rozważania na temat kształtu obłoku po wybuchu jądrowym), można przyjąć niemieckie tłumaczenie jako niemal dokładne.

4) *You Only Live Twice* —→ *Man liebt nur zweimal*

Zrezygnowano z angielskiej bezpośredniej formy *you*, nie stosując niemieckiego *du*, ale formę bezosobową *Man*, odpowiednik angielskiego *man* lub *one*. Tytuł niemiecki wygląda na tłumaczenie tytułu, który brzmiałby *Man Only Lives Twice* lub *One Only Lives Twice*.

5) *Diamonds Are Forever* —→ *Diamentenfieber*

Jedyny wspólny element z oryginałem to diamenty. Tytuł angielski mówi o ich trwałości, tytuł niemiecki mówi o gorączce diamentów na wzór gorączki złota.

6) *Live And Let Die* —→ *Leben und sterben lassen*

Angielski tytuł to dwa rozkazy. Jeden to *żyj* (*live*), a drugi – *pozwól umrzeć* (*let die*). Innymi słowy – nakaz życia i nakaz pozwolenia na umieranie. W tytule niemieckim mamy jedno pozwolenie (*lassen*), ale na dwa stany: *życia* (*leben*) i *umierania* (*sterben*).

7) *The Man With the Golden Gun Der* —→ *Mann mit dem Goldenen Colt*

Angielski leksem *gun* ma wiele znaczeń, jedno z nich oznacza *pistolet*. Tytuł niemiecki stosuje nieobecny w angielskim tytule leksem *Colt*, który wywołuje konotacje westernowe i jest rodzajem rewolweru, nie pistoletu. Być może jest to odwołanie do żywej w Niemczech tradycji pisarstwa Karola Maya. Specjaliści w zakresie wojskowości uznali jednak po obejrzeniu filmu, że tytułowa broń krótka to pistolet, nie rewolwer.

8) *Moonraker* —→ *Moonraker – Streng Geheim*

Zachowano angielski tytuł, uzupełniając go typową dla tajnych służb adnotacją *Streng Geheim* – *ściśle tajne*. Ma to związek z treścią filmu – wszystkie misje 007 są tajne.

9) *For Your Eyes Only* —→ *In tödlicher Mission*

Całkowity brak związku z tytułem angielskim. Tytuł niemiecki mówi o śmiertelnej misji (*tödlicher Mission*), a takie są przecież wszystkie misje 007.

10) *A View To A Kill* —→ *Im Angesicht des Tode*

¹⁶ https://www.mi6hq.com/sections/movies/tb_trivia.php3?t=mi6&s=tb [dostęp 30.06.2015].

Tytuł angielski stanowi trudną do przetłumaczenia grę słów. Tytuł niemiecki jest mniej wyrafinowany i mówi o *śmierci* (*Tod*), nie o *zabijaniu* (*töten*). Angielski leksem *view* (*widok*) wywołuje konotacje krajobrazowe i wiąże się bezpośrednio ze sceną z filmu. Niemiecki tytuł oznacza w dosłownym tłumaczeniu – *w obliczu śmierci* – i nie zawiera wspomnianych gier semantycznych czy konotacji.

11) *The Living Daylights* —→ *Der Hauch des Todes*

Angielski tytuł stanowi grę słów i można go przetłumaczyć dosłownie jako *żyjące światła dnia*. Niemiecki tytuł nie zachowuje tej konwencji i zapowiada *powiew śmierci*. Paradoksalne jest to, że w tytule angielskim mamy leksem mówiący o życiu (*living*), a w tytule niemieckim – leksem mówiący o śmierci (*Todes*).

Podsumowując analizę niemieckich odpowiedników tytułów angielskich oryginałów, należy zauważyć, że:

- w 6 tytułach pozostawiono tytuł filmu w wersji oryginalnej,
- 7 tytułów to dosłowne tłumaczenia z języka angielskiego na język niemiecki,
- 11 tytułów cechuje rozbieżność z angielskim oryginałem.

Stopnie tej rozbieżności są różne. Para *Dr. No/James Bond jagt Dr No* zawiera cały oryginalny tytuł angielski, uzupełniony swoistym streszczeniem filmu. Podobne zjawisko obserwujemy w parze *Moonraker/Moonraker – Streng Geheim*.

Istnieje grupa tytułów, w których niemiecka wersja bliska jest oryginałowi, ale zawiera inny element. Przykładem jest tu np. zastąpienie pistoletu (*gun*) rewolwerem (*Colt*) w parze *The Man With The Golden Gun/Der Mann mit dem Goldenen Colt*.

W parze *Live And Let Die/Leben und sterben lassen* zachowano dość wiernie sens angielskiego tytułu, aczkolwiek struktura wyrażenia w języku niemieckim jest inna niż w oryginalnym brzmieniu.

Para *From Russia with Love/Libesgrüße aus Moskau* to przykład dobrze dobranego idiomu, choć Rosję w tłumaczeniu zastąpiono Moskwą.

W pozostałych przekładach zrezygnowano z wierności przekładu. W *A View To A Kill/Im Angesicht des Todes* oraz *The Living Daylights/Der Hauch des Todes* można mówić o rezygnacji z przekazania wieloznaczności semantycznej występującej w języku angielskim. W powyższej parze pierwszy z tytułów próbuje przynajmniej oddać istotę angielskiego oryginału, tj. przyglądanie się śmierci czy też zabijaniu. Następny z tytułów w języku niemieckim opowiada już jednak inną historię niż angielski oryginał.

Podobnie postąpiono w przypadku par *Diamonds Are Forever/Diamantenfieber* oraz *For Your Eyes Only/In tödlicher Mission*, mimo że oryginalne tytuły nie zawierają żadnych utrudnień semantycznych i składniowych.

5.7. Tytuły polskie – transfer tytułów oryginału

Siedem tytułów polskich (29%) odwzorowuje tytuły oryginału. Są to następujące filmy:

- *Dr. No*
- *Goldfinger*
- *Moonraker*
- *Casino Royale*
- *Quantum of Solace*
- *Skyfall*
- *Spectre*.

5.8. Tytuły polskie – tłumaczenie dosłowne

W przypadku dziewięciu tytułów polskich (37,5%) tłumacz zdecydował się na tłumaczenie dosłowne (tabela 4).

Tabela 4

Tytuły polskie – tłumaczenie dosłowne

L.p.	Tytuł angielski	Tytuł polski
1.	Diamonds Are Forever	Diamenty są wieczne
2.	Live And Let Die	Żyj i pozwól umrzeć
3.	The Man With The Golden Gun	Człowiek ze złotym pistoletem
4.	The Spy Who Loved Me	Szpieg, który mnie kochał
5.	For Your Eyes Only	Tylko dla twoich oczu
6.	Octopussy	Ośmiorniczka
7.	Licence To Kill	Licencja na zabijanie
8.	Tomorrow Never Dies	Jutro nie umiera nigdy
9.	The World Is Not Enough	Świat to za mało

5.9. Tytuły polskie – tłumaczenie niedosłowne

W przypadku siedmiu tytułów polskich (29%) tłumacz zdecydował się na odejście w mniejszym lub większym stopniu od oryginału angielskiego. Są to:

- 1) *From Russia with Love* —→ *Pozdrowienia z Rosji*

Podejście pragmatyczne – tłumacz wybrał paralelny idiom funkcjonujący w języku polskim.

2) *Thunderball* —→ *Operacja „Piorun”*

Do angielskiego tytułu dodano leksem *operacja*. Tłumaczenie leksemu *thunderball* jest niedokładne (patrz: uwagi do tłumaczenia niemieckiego) i powinno brzmieć: *piorun kulisty*.

3) *You Only Live Twice* —→ *Żyje się tylko dwa razy*

Zrezygnowano z bardziej bezpośredniej, kolokwialnej wersji, która powinna brzmieć: *Żyjesz tylko dwa razy*.

4) *On Her Majesty's Secret Service* —→ *W tajnej służbie Jej Królewskiej Mości*

Jest to dokładne tłumaczenie, choć w wersji angielskiej nie pojawia się słowo *królowa*. Z drugiej strony, tłumaczenie *W tajnej służbie Jej majestatu* brzmiałoby sztucznie i miałyby konotacje bardziej religijne niż polityczne.

5) *A View To A Kill* —→ *Zabójczy widok*

Mylące tłumaczenie, gdyż w oryginalnej wersji widok nie jest zabójczy, pozwala natomiast zobaczyć zabójstwo. Pytanie, czy tytuł *Widok na zabójstwo* byłby bardziej atrakcyjny, pozostaje otwarte.

6) *The Living Daylights* —→ *W obliczu śmierci*

Całkowite odejście od oryginału – angielski tytuł mówi o światłach dnia, które żyją, a polski o śmierci, która ukazuje swoje oblicze. Dosłowne tłumaczenie typu *Żyjące światło dzienne* sugerowałoby jednak nie film z 007, ale dzieło psychologiczno-filozoficzne lub fantastyczne.

7) *Die Another Day* —→ *Śmierć nadejdzie jutro*

Leksem *another* ma wiele znaczeń, realizuje różne formy gramatyczne i, jako taki, nie ma odpowiednika w języku polskim. *Another day* to tyle co *następny dzień*, czyli *jutro*, ale także *inny dzień*, *jakiś dzień*. Tytuł angielski brzmi raczej *Umrzyj któregoś dnia*, co w języku polskim nie brzmi atrakcyjnie.

Podsumowując analizę polskich odpowiedników tytułów angielskich oryginałów, należy zauważyć, że:

- 7 polskich tytułów stanowi adaptację angielskiego tytułu w jego oryginalnym brzmieniu,
- 9 tytułów to dokładne tłumaczenia z L1.

Dwa tytuły polskie są bliskie oryginałowi: *You Only Live Twice/Żyje się tylko dwa razy* oraz *On Her Majesty's Secret Service/W tajnej służbie Jej Królewskiej Mości*. Ten pierwszy jest mniej nieformalny niż angielski oryginał, drugi zaś pomija Królową jako ucieleśnienie tytułowego majestatu. Nie jest dosłownym tłumaczeniem polski tytuł w parze *From Russia with Love – Pozdrowienia z Rosji*, ale zastosowano w nim polski idiom o podobnym znaczeniu, czyniąc tłumaczenie prawidłowym z punktu widzenia ekwiwalencji pragmatycznej. Następne dwie pary nie stanowią ekwiwalentnego tłumaczenia. Chodzi o tytuły: *A View To A Kill – Zabójczy widok* oraz *Day Another Day – Śmierć nadejdzie jutro*. Tłumacz podejmuje tu jednak próbę oddania sensu angielskiego tytułu. Para *The Living Daylights – W obliczu śmierci* to jedyny

w polskim korpusie tytułów przykład tłumaczenia nie mającego nic wspólnego z oryginałem.

6. Podsumowanie

Tabela 5. zestawia wyniki przeprowadzonej analizy:

Tabela 5

Częstotliwość użycia poszczególnych strategii w poszczególnych językach docelowych
w przykładzie tytułów filmów o Jamesie Bondzie

	Transfer (przeniesienie)	Tłumaczenie dosłowne	Tłumaczenie niedosłowne
Język francuski	33%	33%	33%
Język niemiecki	25%	29%	45%
Język polski	29%	37,5%	29%

Z analizy tytułów filmów z serii o brytyjskim agencie 007 w poszczególnych parach językowych wynika, że funkcjonalność tłumaczenia tytułu jest nadrzędnym celem przyświecającym tłumaczowi. Tytuł filmu w języku docelowym powinien pełnić funkcje jak najbardziej zbliżone do tytułu oryginału, natomiast metoda tłumaczenia odgrywa rolę drugorzędną. Niewątpliwie zasada ta wynika właśnie z pozajęzykowej funkcji tytułów filmowych. Ponadto pewne grupy tytułów¹⁷ niejako narzucają się tłumaczowi jako te, które mogą być zwięzłe, mogą zawierać nazwę własną, mogą być zawiłe lub łatwe do zrozumienia ze względu na popularność kultury anglosaskiej w świecie.

¹⁷ Szczególnie mamy tutaj na myśli pierwszą grupę tytułów, przy tłumaczeniu której zastosowano strategię przeniesienia (transferu).

Гжегож Гвюздь, Пётр Мамет, Эльжбета Павликовска-Асендрых, Беата Русек,
Анджей Сквара, Малгожата Голя-Брыдняк

**Перевод заглавий фильмов с Джеймсом Бондом
на французский, немецкий и польский языки**

Резюме

Целью данной статьи является сравнительный анализ, учитывающий языковедческий подход к заглавиям фильмов. В статье авторы анализируют 24 оригинальных, т.е. созданных на английском языке, заглавия фильмов о Джеймсе Бонде, а также их эквиваленты во французском, немецком и польском языках. Исследования привели к выделению трёх типов переводческих стратегий. Учитывая анализируемые переводы заглавий фильмов о британском агенте 007, авторы пришли к выводу, что в отдельных языковых парах наиболее эффективным стал выбор функциональных соответствий.

Grzegorz Gwóźdź, Piotr Mamet, Elżbieta Pawlikowska-Asendrych, Beata Rusek,
Andrzej Skwara, Małgorzata Gola-Brydniak

**The title translations of the James Bond
films into French, German and Polish**

Summary

The following article aims at the comparative analysis of the linguistic aspects of the movie title. The authors of the article analyzed 24 James Bond movie titles. The analysis includes the analysis of the relation between the original English titles and their counterparts in French, German and Polish. The research showed that the translators worked according to three patterns that are shown in the article. The authors also came to the conclusion that the translators of the analyzed titles mostly aimed at the functionality of translation.